

Pilatut lapset ja kurjat kasvattajat. Perhesuhteiden säröjä 1700-luvun Englannissa

Henna Karppinen-Kummunmäki & Marjo Kaartinen

Uuden ajan alun englantilaiset vanhemmat pääsääntöisesti rakastivat lapsiaan ja pyrkivät kohti hyvän vanhemmuuden ideaalia. Tehtävä oli haastava, sillä aina vanhemmat eivät olleet tehtäviensä tasalla, eivätkä kaikki lapset käyttäytyneet toivotulla tavalla. Ihanteiden ja käytännön ristiriita oli joskus tuskallinen. Artikkelit tarkastelee säröjä perheidyllissä, lasten kasvattamisen arjen haasteita silloin kun kaikki ei sujunut ihanteen tavoin.

Perhe on paras?

Arkipäivässä suurin osa uuden ajan alun vanhemmaista ponnisteli kasvattaakseen lapsensa mahdollisimman hyvin. Lähtökohta oli kristillisessä kasvatuksessa, jonka ihanteet ja tavoitteet olivat pääpiirteissään samanlaiset kautta Euroopan. Ihanteena oli, että lapsista tulisi säädynmukaisen paikkansa täyttäviä kunnollisia ihmisiä, jotka menestyisivät elämässään ja olisivat lohdutukseksi ja iloksi vanhemmilleen heidän vanhuudessaan. Aikalaiset pitivät rakkautta omaa lasta kohtaan luonnonlakina. Lasten ilahduttavan läsnäolon, heidän liikkeidensä, puheensa, olomuotonsa, suloisten hellyydenosoituksiensa ja viattoman hurskautensa kuului synnyttää vanhemmissa suurta iloa. Ne, jotka eivät rakastaneet lastaan, olivat luonnottomia vanhempia (esim. Nichols 1701, 1–2; Dodderidge 1737, 14; Anon. 1708).

Tässä artikkelissa lähemme liikkeelle sellaisesta perhe- ja lapsuushistoriallisesta tutkimustilanteesta, jossa historian tutkijat ovat jo varsin yksimielisiä siitä, että entisaikain lapsia rakastettiin, ja että lapsuus ja jossain määrin myös nuoruus nähtiin erillisinä elämänvaiheina. (Vrt. Ariès 1996 [1960]; Stone 1990 [1977]. Ks. myös Crawford 1999; Lahouati 1999; Dekker 2000.) Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että katsoisimme uuden ajan alun perheiden olleen pelkkää monisuuntaista rakkautentunnetta täynnään. Aina ideaalit eivät toteutuneet. Lapset tuottivat pettymyksiä vanhemmilleen. Vanhemmatkaan eivät aina osanneet olla ihanteellisia vanhempia, vaan pilasivat lapsensa mahdollisuudet, luonteen ja terveyden.

Tämä lähestymistavaltaan kulttuurihistoriallinen artikkeli tarkastelee näitä epäonnistumisia ja niistä syntyneitä säröjä 1700-luvun englantilaisissa perheissä. Tutkimme lapsuuden, vanhemmuuden ja kasvatuksen epäonnistumisia perheiden sisältä käsin ja henkilökohhtaisten kokemusten kautta. Pohdimme, miten sekä vanhemmat että lapset kokivat ideaalin toteutuneen, ja miten sen toteutumattomuus aiheutti ristiriitoja perhesuhteissa. Näin artikkelimme tuo uusia nyansseja tutkimuksen kentälle. Ideaalin rikkoutuminen on kiinnostavaa, sillä juuri ongelmakohdat paljastavat parhaiten, mitä vanhemmuus ja lapsena olo tar-

koittivat tietynä ajanjaksona ja tietyssä kulttuuriympäristössä, sillä pelkästään ihanteista ei voi päätellä arjen toiminnan tason moninaisuutta.

Tarkastelumme painopiste on 1700-luvulla, mutta puhumme myös yleisesti uuden ajan alun perhekulttuurista. Termillä uuden ajan alku tarkoitamme ajanjaksoa 1500-luvulta 1800-luvun alkuun. Muutokset ihanteissa ja asenteissa olivat hitaita, joten on perusteltua ja tärkeää nähdä myös pitkän aikavälin kehityskulkuja. Muiden muassa Anthony Fletcher on argumentoinut, että englantilaisten lasten kasvatusihanteissa tapahtui vain vähän merkittäviä muutoksia aikavälillä 1600–1914 (Fletcher 2010 [2008]). Eliitin elämäntapa oli myös maantieteellisesti laajasti jaettua. Kuten Jessica Parland-von Essenin tutkimus 1700-luvun jälkipuolen aateliskulttuurin tyttöjen koulutuksesta osoittaa, niin tekstit kuin opit ja tavat toteuttaa niitä levisivät hetkessä ympäri Eurooppaa, ja Ruotsin valtakunnassa eliitin lapsia kasvatettiin varsin samankaltaisessa kehityksessä kuin tässä tarkastelemaamme englantilaisperheiden jälkikasvua. (Parland-von Essen 2005, erit. 47–58; ks. myös Ilmakunnas 2011; Ilmakunnas 2016.)

Tässä artikkelissa olemme erityisen kiinnostuneita lasten käyttäytymiseen liittyvien kokemusten sukupuolittuneisuudesta ja katsomme, että on tarpeen tutkia sitä, miten isien ja äitien, tyttöjen ja poikien reaktiot ja toimintatavat erosivat toisistaan ja missä määrin ne olivat samanlaisia. Koska lähdeaineisto on hajallaan ja sirpaleista, voimme tavoittaa näistä vain pilkahduksia, ja ristiriidat ja säröt paljastuvat usein vähäisistä vihjeistä. Näin artikkelimme tuo lisävaloa sille tutkimuksen kentälle, joka viime vuosina on tarkastellut perheen historiaa ja lasten kasvatusta uuden ajan alun perheissä sekä täydentää suomalaista tutkimusta, joka on korostanut eliitin kosmopoliittisuutta, sen arvojen ja asenteiden yhteistä pohjaa. Eliitin ja etenkin aatelin tutkimus on noussut Suomessa viime vuosina uuden ajan alun tutkimuksen merkittäväksi painopisteeksi. Tällä kentällä on laajemmista valmistuneista tutkimuksista mainittava historioitsijoiden Jessica Parland-von Essenin tutkimus *Behagens betydelse. Döttrarnas edukation i det sena 1700-talets adelskultur* (2005), joka pureutuu aatelin tyttärien kasvatukseen ja koulutukseen, Liisa Lagerstamin *A Noble Life. The Cultural Biography of Gabriel Kurck (1630–1712)* (2007), joka tarkastelee aatelismiehen kasvua ja elämän kulttuurisia edellytyksiä, Kirsi Vainio-Korhosen *Sophie Creutzin aika. Aateliselämää 1700-luvun Suomessa* (2008), joka valottaa etenkin naisten elämää aatelisperheissä ja Johanna Ilmakunnaksen *Kartanot, kapiot, rykmentit. Erään aatelissuvun elämäntapa 1700-luvun Ruotsissa* (2011), joka tarkastelee aatelin elämäntapaa ja tuo esiin etenkin ranskalaisen kulttuurivaikutuksen suuren merkityksen elämäntavalle. Brittiläistä 1700-luvun eliittiä ovat sukupuolitetun elämäntavan näkökulmasta Suomessa tarkastelleet aiemmin Marjo Kaartinen teoksessaan *Arjesta ihmeisiin. Eliitin kulttuurihistoriaa uuden ajan alun Euroopassa* (2006) ja Soile Ylivuori, jonka tutkimus *Women's Bodies and the Culture of Politeness. Creating and Contesting Gendered Identities in Eighteenth-Century England* (2015) tarkastelee kasvatuksen ja koulutuksen tehtäviä naisen ruumiin konstruoinnissa.

Vihjeitä perheiden ristiriitatilanteista ja kokemuksista jäljitämme monipuolisesta kirjallisesta alkuperäisaineistosta, joka koostuu egodokumenteista, normatiivisista oppaista ja uskonnollisista teksteistä. Laajasta aineistosta huolimatta ristiriitatilanteiden lähteet koostuvat pienistä sirpaleista. Ikävistä asioista kirjoitettiin harvoin suorasukaisesti. Henkilökohtaisia kokemuksia etsimme kirjeenvaihdosta, päiväkirjoista ja muistelmista, joiden avulla on mahdollista päästä käsiksi pettymyksiin, suruun ja vihankin tunteisiin. Tulkitsemme lähteitä käyttäen apunamme normeja määrittäviä englantilaisia kasvatus- ja käytösoppaita sekä lohtukirjoja.

Lähdeaineistomme määrittää väistämättä tutkimuskohteemme eliitiksi, sillä vain sen jäsenet pystyivät ilmaisemaan itseään omakätisesti. 1700-luvun englantilainen eliitti koostui aristokratian ja alemman aatelin lisäksi maata omistavasta *gentrystä* sekä kaupunkisäätyläistöstä. Varallisuuseroista huolimatta nämä ryhmät jakoivat kohtalaisen samanlaisen sosiaalisen ympäristön, tavat ja normit. Tätä ryhmää voisi nimittää myös *polite societyksi*. (Käsitteistä ks. esim. Vickery 1999 [1998], luku 1; Tague 2002, 163–166; Greig 2013, 15–27; Ylivuori 2015, 12–18.) Katsomme kuitenkin, että eliitin kokemuksia voi varovaisesti yleistää koskemaan myös sitä hiljaista enemmistöä, jonka kokemukset ovat välittyneet meille saakka paljon niukemmin.

Kurittomat lapset

Tässä luvussa tarkastelemme kurittomia lapsia. Uuden ajan alun vanhemmat pääsääntöisesti rakastivat lapsiaan, mutta ajan tunneteorian mukaan jälkikasvulta edellytettiin vastineeksi tottelevaisuutta ja kuuliaisuutta. Onkin selvää, että tottelemattomuus oli yksi perheristiriitojen ydinsyy. Vanhempien onnellisuus oli kiinni lasten käytöksestä, kuten naisten kasvatuksesta teoksen kirjoittanut J. Burton asian ilmaisi 1793. Vain hyvin käyttäytyvät lapset toivat heille toivon ja lohdun vanhuudessa. (Burton 1793, 61–62; ks. myös Dodderidge 1737, 14–15.) Historioitsija Ilana Krausman Ben-Amos on painottanut vastavuoroisuuden merkitystä tutkittaessa menneisyyden perhesuhteita. Vanhemmat huolehtivat lapsistaan, mutta he halusivat jotain takaisin, vaikka vastavuoroisuuden ei odotettu olevan tasapuolista, sillä vanhemmat antoivat enemmän kuin mitä tiesivät saavansa takaisin. Vanhemmat satsasivat lapsiinsa sekä henkisiä että materiaalisia voimavaroja ja tekivät heille erilaisia palveluksia. (Krausman Ben-Amos 2000, 291–292.)

Tottelevaisuus oli voima, joka piti uuden ajan alun yhteiskuntia pystyssä. Jokaisella ihmisellä oli oma, Jumalan määräämä, paikkansa ja tehtävänsä, ja toimivan yhteiskunnan jäsenet täyttivät tehtävänsä sekä taloudellisesti että moraalisesti. Yksilön toimintaa säänneltiin yhteisön hyväksi. (Mendelson & Crawford 1998, 36; Kaartinen 2006, 26, 45; Giovanopoulos 2006, 45.) Ihannelasta leimasi siten nöyryys. Lapset olivat riippuvaisia vanhemmitaan ja siksi hierarkkisesti alemmassa asemassa. Lasten tuli, kuten eräs aikalainen asian ilmaisi, osoittaa vanhempiaan kohtaan paitsi rakkautta, myös kunnioitusta ja nöyryyttä. Tämä päti ainakin teoriassa myös silloin kun vanhemmat eivät täyttäneet heille asetettuja odotuksia. (A Lady [Richard Steele] 1751 [1714], 1–3.) Yleispätevänä tavoitteena 1700-luvun vanhemmuudessa oli pystyä kasvattamaan lapsista onnellisia, hyvin käyttäytyviä ja hyveellisiä (Lagerstam & Parland-von Essen 2010, 186; Bailey 2012, 80).

Niin kuin aviovaimojen kuuliaisuus miestään kohtaan oli usein haasteellista, ei lastenkaan tottelevaisuus ollut aina helppoa. Seuraavat aikalaisesimerkit osoittavat, että kaikesta vanhempien panostuksesta huolimatta lapset saattoivat käyttäytyä ihanteiden vastaisesti. Olennaista on myös, että lähteet osoittavat kuinka lapset ja nuoret olivat hyvin tietoisia heille asetetuista odotuksista. Vaikka sääntöjä ei aina noudatettu, ne ymmärrettiin ja ne olivat jaettuina. 14-vuotiaan Elizabeth Robinsonin kirjeestä vuodelta 1734 löytyy tästä esimerkki. Elizabethin käytös jätti hänen vanhemmilleen toivomisen varaa: kirjeestä on luettava, että Elizabeth tiesi, että hänen pitäisi olla vähemmän puhelias ja hävytön. (Montagu 1825, 6–7). Tutkijat ovat painottaneet, että naisten, ja erityisesti naimattomien tyttöjen, puhe oli erityisen problemaattinen asia, vaikka hävytön puhe ja uhmakkuus eivät olleet poikalapsillekaan sallittuja. Puhumalla naiset rikkoivat patriarkaalista yhteiskuntajärjestystä vastaan. Äänen avulla heistä tuli toimijoita eikä vain miehisen vallan kohteita. Toisaalta 1700-luvun seurapiirielämä vaati etenkin naisilta luontevaa keskustelutaitoa. Liika ujous oli

haitallista ja jopa naurettavaa. Liian vapaamielisesti puhuvat nuoret neidot olivat kuitenkin moraalisesti epäilyttäviä; hävyttömät, nenäkkäät ja seksuaalisesti vihjailevat puheet olivat merkki turmeltuneesta luonteesta. Nuorten olisi sitä paitsi kuulunut ottaa hiljaa oppia vanhemmista ja viisaammista eikä lausua kärkkäästi omia mielipiteitään. (Ks. myös Korhonen 2000, 19–32; Parland-von Essen 2005, 35–37, 94–97; Parland-von Essen 2010, 145; Karpinen-Kummunmäki 2015, 199–205; Ylivuori 2015, 174–189.) 16-vuotiaana Elizabeth valitti, kuinka hänen isänsä oli kieltäytynyt lähtemästä Canterburyn laukkakisoihin ja niitä seuraaviin tanssiaisiin. Tämä tarkoitti sitä, ettei myöskään Elizabeth saanut lähteä. Diplomaattisesti neito kuitenkin kirjoitti, että koska ”isäni antoi kielteisen tuomion hyvälle aikeilteni, tottelevaisuus ja kotiin jääminen ovat ainoa tehtävissä oleva asia kuuliaiselle tyttärelle.” Elizabeth kuitenkin lisäsi, että vaikka totteleminen oli väistämätöntä, hän ei ollut asiasta mielissään. (Montagu 1825, 16–18.) Isän auktoriteetin uhmaaminen ei tullut kysymykseen, vaikka ratkaisu selvästi oli tyttärelle kitkerä; Elizabeth ymmärsi normit, vaikka ne eivät häntä miellyttäneet.

Nuori Charles Lennox, Marchin jaarli (s. 1735) kirjoitti pahoitellen äidilleen Sarahille, Richmondin herttuattarelle, että oli aiheuttanut mielipahaa huonolla käytöksellään päivällisissä:

Rakas mama, olen murehtinut sitä huolta, jonka käytökselläni teille aiheutin päivällisissä ja olen siitä erittäin häpeissäni ja pahoillaan. Tuskin tiedän, miten pyytäisin anteeksi, koska olen saanut siihen aiheita niin usein. Mutta pitäisin sitä suurena suosiosoituksena, jos ette kertoisi huonosta käytöksestäni Papalle, vaan antaisitte anteeksi. Teidän kaikkein katuvaisin, kuuliaisin ja tottelevaisin poikanne March. (Richmond 1911, 695–696.)^[1]

Vaikka pojille sallittiin pieniä vallattomuuksia, atelisuorukaisen tuli kuitenkin hallita käytöstävät. Muiden muassa historioitsijat Elizabeth Foyster ja Anthony Fletcher ovat huomauttaneet, että vaikka uuden ajan alun maskuliinisuuden ihanteisiin kuului seksuaalinen kyvykkyys ja aggressiivisuus, tavoitteena oli kasvattaa yhteiskunnallisen asemansa täyttäviä, itsekuria harjoitettavia miehiä. (Foyster 1999, passim.; Fletcher 2010 [2008], 12–20.) Ranskalainen historioitsija Michèle Cohen on painottanut naisten roolia miesten aggressiivisuuden hallinnassa. 1700-luvun seurapiiri-ihanteisiin kuului, että miesten tuli osata käyttäytyä kohteliaasti ja sivistyneesti naisväen seurassa. (Cohen 1996, 66.) Nuori Marchin jaarli mitä ilmeisimmin pelkäsi isänsä reaktiota kurittomuuteensa ja yritti kaikin keinoin, ettei äiti kertoisi asiasta. Isän rooli auktoriteettina tulee tässä esimerkissä hyvin esille. Joanne Baileyn tutkimuksen mukaan äitien odotettiin olevan helliä ja ymmärtäväisiä kun taas isien kuului pitää yllä kuria. Vihastuminen ja kontrollin menettäminen ei ollut suotavaa silloinkaan, mutta isien odotettiin lähtökohtaisesti olevan ankarampia. (Bailey 2012, 80–81.) Päästäkseen vähemmällä nuori jaarli yritti vedota äitiinsä ja tämän naisellisen hellään puoleen ja välttää kokonaan isänsä kurituksen.

Olemme löytäneet joitain tapauksia, joissa lapset moittivat saamaansa kasvatusta. Näyttää siltä, että lapset olivat tietoisia vanhempien vastuusta ja osasivat myös kritisoida puutteita. On kuitenkin perusteltua ajatella, että useimmiten tämä kritiikki jätettiin kirjoittamatta suorasukaisimmassa muodossaan. Poikkeuksia oli. Lady Mary Wortley Montagu totesi tyttärelleen, että hänen oma kasvatuksensa oli ollut ”huonointa maailmassa”, sillä hänen kotiopettajattarensa oli yrittänyt pelotella häntä saduilla ja taikauskaisilla jutuilla (Montagu 1837, vol. III, 52–56.) Lady Maryn kommentissa näkyy lockelainen kasvatusideologia, joka 1600-luvun lopulta lähtien vaikutti voimakkaasti näkemyksiin lapsista ja heidän kasvatuksestaan. Lapsia ei tullut pelotella ja kurittaa turhaan, vaan heidän luonnettaan tuli

muokata oikeaan suuntaan hellävaroen (Esim. Parland-von Essen 2005, 27–29; Fletcher 2010[2008], 6–7.) Lady Mary kehuikin, ettei hän itse ollut sortunut samaan oman tyttärensä kasvatuksen kohdalla.

Myös muiden kuin omien vanhempien kasvatustaidot saivat huomautettavaa osakseen myös lapsilta. Kun Wynnin sisarukset joutuivat riitaan naapuruston poikien kanssa, Betsy totesi, että vanhemmat ”löytävät sanottavaa muiden lapsista, mutta eivät näe vikoja omiaan” (The Wynne diaries 1953[1952], 135). Hänen 12-vuotiaan sisarensa Eugenia päiväkirjasta vuodelta 1792 löytyy lähes ajaton kommentti: ”jos he olisivat minun lapsiani...”:

On mahdotonta tehdä mitään, mikä vaatii keskittymistä, kun lapset ovat niin raisuja. Ei ole mitään hyötyä käskeä heitä olemaan hiljaa. Ikään kuin puhuisi tuuleen, he eivät kiinnitä siihen mitään huomiota. Yksi vetää äänekkäästi tuolia perässään kuin hevossaunuja, toinen pakenee huutaen veljensä lyönnejä. Tuota ei pitäisi sietää ollenkaan, se aiheuttaa minulle kipukohtauksen. Jos olisi kyse minun tai sisareni lapsista, näyttäisin heille ovea, sillä tämä on sietämätöntä. (The Wynne diaries 1953[1952], 93.) [2]

Eugenia kirjoittaa saavansa koliikin kammottavalla tavalla metelöivistä ja huonosti käytettyistä lapsista. Huono käytös aiheutti hänessä suoranaista fyysistä tuskaa ja hän olisikin näyttänyt lapsille ovea, jos he olisivat olleet hänen omiaan. Tottelemattomuuden ja kasvatuksen puutteiden kritisoinnin lisäksi tapausta voidaan tarkastella myös toisesta näkökulmasta. Alkukielinen teksti antaa viitteen siitä, että lapset olivat tässä tapauksessa poikia. On siis mahdollista, että Eugeniaa harmitti se tosiasia, että pojat saivat ilmaista itseään huomattavasti fyysisemmin. Hänen ei olisi ollut tyttönä mahdollista riehua samalla tavoin. Olettamukseen löytyy tukea ajan englantilaisesta kasvatuskirjallisuudesta. *On the Management and Education of Children* (1754) totesi, että tyttöjen tuli välttää juoksemista, koska rasituksen aiheuttama kuumuus pilasi heidän ulkonäkönsä. Lisäksi auringossa oleilu rusketti heidän ihonsa ja sai säätyläistyötkin näyttämään karjapiioilta. (Seymour 1754, 78–80.) Kuten muiden muassa historioitsijat Jessica Parland-von Essen ja Soile Ylivuori ovat todenneet, sukupuolen ajateltiin 1700-luvulla rakentuvan ulkoisista merkeistä, kehon liikkeistä ja eleistä. Naisten kohdalla kyse oli erityisesti kehon hallinnasta. (Parland-von Essen 2005, erit. 52–58; Ylivuori 2015, 97–104, 149–156. Ks. myös Lagerstam & Parland-von Essen 2010, 194–194; Karppinen-Kummunmäki 2014, passim.) Tyttöjen tuli hallita kehoansa ollakseen naisellisia.

Seksuaalisuuden haasteet

Kuten jo edellä kävi ilmi, odotukset tottelevaisuuden ja hyvän käytöksen suhteen olivat vahvasti sukupuolitettuja. Hyvän käytöksen painotukset olivat erilaiset tytöillä ja pojilla. Tässä luvussa tarkastelemme sukupuolisiveyden roolia lasten ja nuorten kasvatuksen arjen haasteissa sekä aikuisuuden saavuttamisen keskeisintä merkkipaalua eli avioliiton solmimista. Seksuaalisuuteen liittyvissä kysymyksissä tytöt olivat tarkemman kontrollin kohteena, ja seksuaalisuuteen kohdistuneet normien kyseenalaistukset olivat erityisiä perheriitojen ja -selkkausten syitä. Sekä tytöiltä että pojilta odotettiin kuuliaisuutta vanhempia kohtaan, mutta kuten eräs aikalainen ja kasvatustapa kirjoittaja antoi ymmärtää, tyttöjen kohdalla tämän velvollisuuden laiminlyönti oli suurempi synti. Kirjoittaja viittasi siihen tosiasiaan, että tytöt olivat pidempään taloudellisesti riippuvaisia vanhemmistaan ja erityisesti äitinsä uskottuja seuralaisia. (Burton 1793, 67.)

Nämä normit sisäistettiin hyvin varhain. 17-vuotias Betsey Wynne moitti vanhempaa sisartaan suuresta kiittämättömyydestä. Mary-sisar oli jättänyt aviomiehensä ja palannut oman perheensä turviin, mutta rakastunut uuteen mieheen:

Mikä sääli että nuoresta naisesta on tullut noin paha. Hän oli kerran niin jumalinen, niin hyväkäyttöksinen, niin hyvä. Tuo onneton intohimo, joka hänellä on erästä Barbaroa kohtaan on muuttanut hänet täysin ja saanut unohtamaan itsensä [- -] On erittäin nöyryyttävää nähdä, että Papan suvun kaikki naiset ovat menettäneet maineensa tuolla tavoin ja sen vuoksi meidän täytyy olla erittäin tarkkoja ja käyttäytyä moitteettomasti. (The Wynne diaries 1953 [1952], 173–174.)^[3]

Betsey on tyypillinen aikalaisensa katsoessaan sisarensa käytöksen olevan sidoksissa isänsä suvun kunniaan. Hän eli yhteiskunnassa, joka oli hierarkkinen ja patriarkaalin. Mies oli perheen sekä yhteiskunnan pää. Kaikkien naisten, iästä ja asemasta riippumatta, tuli alistua miehiseen tahtoon. Naiset olivat ”luonnostaan” hellempitä, alistuvaisia, ystävällisempiä ja auttavaisempia. Tämä alistuminen turvasi naisen aseman. (Ks. esim. Tague 2002, 30–31; Mendelson & Crawford 1998, 31–33.)

Tässä yhteiskunnassa naiset olivat erityisen suojelun kohteina. Ajan kasvatustieteilijöiden kuumimpia aiheita oli naissukupuolen siveyden varjelu, mikä tarkoitti eliittien tyttöillä neitsyyttä ennen avioliittoa ja aviollista uskollisuutta naimisissa olevilta naisilla. Seksuaaliväistyistä tai liian suorasuukaista puhetta tuli tarkkaan välttää ja vastakkaisen sukupuolen seurassa käyttäytymistä tuli kontrolloida tarkasti. Tyttöjen tuli osata kommunikoida eleillä ja ilmeillä, mikä aiheutti myös väärinymmärryksen vaaran. (Tague 2002, 31; Parland-von Essen 2005, 94–97; Simonton 2011, 27–28; Karppinen-Kummunmäki 2015, 210–212.) Tytöt olivat haavoittuvaisia ulkomaailman vaaroja ja houkutusvastaan, joten he tarvitsivat etenkin vanhempiensa suojelusta. Oli vanhempien velvollisuus suojella tyttäriensä mainetta. Kasvatusoppaan 1784 julkaissut John Moir kirjoitti, että vaikka tyttäret olisivatkin luonnostaan olleet taipuvaisia tottelevaisuuteen, se ei kuitenkaan vapauttanut vanhempia vastuusta. Myös tytöille tuli opettaa tottelevaisuutta ja alistuvaisuutta pienestä pitäen. (Moir 1784, 7–8.) Koska tätä toistettiin ajan kasvatuskirjallisuudessa loputtomasti, on oletettava, että paimennettavaa riitti. Arkipäivän esimerkin tytön (ainakin tytön vanhemmille) haasteellisesta suhteesta poikaan voi löytää jälleen Betsey Wynnin päiväkirjasta. 14-vuotiaana Betsey aiheutti vanhemmilleen huolta ratsastaessaan eräänä iltana palveluspojan kanssa myöhään:

Papa oli siitä melko vihainen ja nosti äläkän, koska Mama oli antanut minun ratsastaa Charlesin kanssa yksin. Tämä on ensimmäinen kerta kun lakeijan kanssa ulkona olosta yksin olisi ajateltu aiheutuvan jotain harmia. Mutta se sai minut nauramaan, että he pelkäsivät Charlesin karkaavan kanssani. Tämän talon mielipide minusta täytyy olla todella hyvä, jos he voivat edes kuvitella sellaista. (The Wynne diaries 1953 [1952], 131–132.)^[4]

Nuori Betsey piti puolestaan käsittämättömänä, ettei hänen arvostelukykynsä luotettu, mutta nuoren tytön ei ollut hyvä liikkua miesseurassa kahden kesken mikäli hän halusi välttää rakkaussuhde-epäilyiltä. Toisaalta säätyläisvanhempien huoli siitä, että tytär karkaisi naimisiin sopimattoman sulhaskandidaatin – tässä tapauksessa palvelusväkeen kuuluvan – kanssa oli täysin perusteltu pelko. Mielenkiintoista sitaatissa onkin eri toimijoiden suhtautuminen tilanteeseen. Perheen isä sysäsi vastuun äidille. Vaikka isä oli viime kädessä perheen pää, äidin vastuulla oli valvoa tyttärien moraalialia ja siveyttä. Äitien tuli omalla esi-

merkillään opettaa tyttärilleen sopivaa käytöstä. Se, miksi kasvatusta usein jäi naisten pääasialliseksi huoleksi, selittyi miesten roolilla: he eivät olleet kotona. (Ks. myös Simonton 2011, 23.) Isien poissaolo ja se, miten äidin esimerkki oli siksi erityisen tärkeä, kun lapsista piti saada kunnollisia ihmisiä, käy kiinnostavasti ilmi ylöspäin, mutta lapsensa menettäneen, surevan Margaret Drummondin pohdintoista 1770:

Näkemykseni ei ole, että sallimus olisi asettunut naisen merkityksettömään ihmiselämän osaan: esimerkiksi näemme usein miten lapset saavuttavat tai menettävät kristillisellä polulla heidän äitinsä esimerkin avulla; Sanon, että päivittäin näemme selkeitä esimerkkejä siitä, miten äidin esimerkki tai käsky on lapsille kaikkein merkityksellisin. – Kuinka monta isää onkaan, joilla ei ole vallassaan nähä perheitään kuin vain tiettyinä aikoina päivässä? Joitain heidän tehtävänsä estävät näkemästä perheitään useammin kuin kerran viikossa, joitain vielä harvemmin. Miten paljon riippuukaan äideistä! (Drummond 1770, 11–12.)^[5]

Lady Mary Pierrepont antoi isälleen Kingstonin herttualle huolenaihetta vuonna 1712. Herttua oli saanut tietää, että tytär aikoi naida isän valitseman sulhaskandidaatin sijaan oman mielitettynsä. Tämä oli käytännössä pennitön maalaisaatelin nuorempi poika Edward Wortley Montagu. Kirjeessään tälle Lady Mary kertoi, kuinka isä oli ollut yllättynyt siitä, ettei tytär luottanut häneen niin tärkeässä asiassa kuin tyttären tuleva onnellisuus. Isä oli todennut, ettei tytöllä ollut mitään valittamisen aihetta ja että rakkaudessa oli kyse hullutuksesta, joka rohkaisi tyttöä tottelemattomuuteen. Herttua uhkasi, että tyttären oli turha toivoa suurta perintöä, sillä hänellä ei ollut aikomustakaan antaa tottelemattomalle lapselle 400 punnan vuosituloja enempää. (Montagu 1837, vol. I, 183–187.) Tällainen summa oli aatelisneidolle naurettavan pieni, sillä se turvasi häidin tuskin perustoimeentulon. Herttua selkeästi uskoi patriarkaaliseen valtaansa eikä epäröinyt käyttää sitä. Hänestä oli käsitämätöntä, ettei tytär luottanut isäänsä niin tärkeässä asiassa kuin puolison eli tyttären tulevan elättäjän valinnassa. Lady Mary kuitenkin piti oman päänsä ja avioitui Montagun kanssa.

Lasten (mahdolliset) avioliitot olivat tavallinen ristiriidan aihe. Onnistuneessa avioliitossa kiteytyi vanhempien kasvatustehtävän menestys. Hyvin solmittu liitto takasi suvun jatkuvuuden, varallisuuden ja lapsille väylän toteuttaa heille kuuluvat odotukset aikuisten maailmassa. Historioitsijat ovat väitelleet kiivaasti vanhempien roolista lasten avioliitoista päätettäessä. Englannissa 1753 voimaantulleen Hardwick Actin merkityksestä on vallinnut erityisesti erimielisyyttä. Laki määräsi, että kaikkien alle 21-vuotiaiden henkilöiden tuli saada vanhempiensa suostumus avioliitolleen. David Lemmings on esittänyt, että lain ensisijainen tarkoitus oli estää yläluokkaisia lapsia solmimasta harkitsemattomia avioliittoja, koska pelissä oli paitsi suuria summia rahaa myös korkeita yhteiskunnallisia arvoasemia. Avioliitot loivat suhdeverkostoja, ja huonosti valittu kumppani saattoi vahingoittaa perheen intressejä. (Lemmings 1996, 347–348.) Toisaalta lasten omia mieltymyksiä oli kuunneltava. Amanda Vickery on puolestaan painottanut, että onnistunut avioliitto perustui yhteensovittuihin luonteisiin, varallisuuteen ja sosiaaliseen asemaan sekä keskinäiseen kiintymykseen. (Vickery 1999 [1998], 39–45.) Joskus järjen ja tunteiden ristiriita kävi kuitenkin ylivoimaiseksi ja lapset tuottivat vanhemmilleen pettymyksen.

Kuva 1: Gloucesterilaisen Robert Raikesin, varakkaan sanomalehden omistajan, perhe kuvattuna eloisasti parhaimmissa silkkipuvuissaan ja ihanteellisena, hyvin kasvatettuna, ryhdikkäänä ja fyysisestä olemuksestaan tietoisena ryhmänä. Pöydälle on tuotu hienoimmat viinilasit, hienoa juomaa, eksoottisia hedelmiä ja perheen vaurautta symboloi myös livreeseen puettu afrikkalainen palvelija. Perheen naisten lemmikkikoira pyytää tyttäristä nuorinta leikkiin ja symboloi samalla uskollisuutta ja perheen naisten hyvää luonnetta. Kuva: Gawen Hamilton: Raikes family 1730–1732. Yale Center for British Art, Paul Mellon Collection, B1976.7.32.

Kasvatuksen puutteita

Tässä luvussa keskitymme kasvatuksen käytännön puoleen ja sen mahdollisiin puutteisiin, mikä sekini aiheutti ristiriitoja englantilaisten vanhempien ja lasten välillä. Erityisesti tyttöjen muodollisen koulutuksen puutteista kiisteltiin 1700-luvulla laajasti, ja monet aikalaiskirjoittajat kritisoivat myös hienostunutta kasvatustapaa, jolla tytöille opetettiin seurapiireissä hyödyllisiä taitoja, kuten tanssia, musisointia, ranskaa ja seurustelutaitoja. Heidän olisi tullut mieluummin oppia kotitalouden ylläpitoon liittyviä käytännön taitoja. Erityisesti äitejä moitittiin siitä, että he hemmottelivat tyttäriään ja toteuttivat heidän kaikki oikkunsa. Tällaiset lapset eivät koskaan oppisi kohtuutta vaan olisivat aikuisinakin yltiöpäisiä. (esim. Moir 1784, passim.; Burton 1793, passim. Ks. myös Cohen 1996, luku 5; Bloch 2007 [2005]; Parland-von Essen 2005.)

1700-luvulla kasvatuksen (*education*) tarkoitus ei ollut kirjasisivistyksen hankkiminen, vaan sen avulla lapset valmistautuivat tulevaan aikuisiän rooliinsa. Historioitsijat ovat perustellusti painottaneet, että uuden ajan alun kasvatusta oli vahvasti sukupuolittunut. Sen

tulikin olla tyttöjen ja poikien kohdalla erilainen, sillä heiltä odotettiin erilaisia asioita. Poikien tuli osoittaa itsenäisyyttä ja kykyä toimia yhteiskunnassa. Tyttöjen puolestaan tuli opetella tottelevaisuutta ja taitoja, joita perheenäiti, vaimo ja säätyläisnainen tarvitsi. Tällainen eliitin kasvatusihanne jaettiin kautta Euroopan. (Whitehead 1999, xi–xii; Fletcher 2010 [2008], xiv; Parland-von Essen 2005, passim; Lagerstam & Parland-von Essen 2010, passim; Ilmakunnas 2011, luvut 4 ja 5; Bailey 2012, 75.) Soraaänistä huolimatta juuri näitä asioita sekä lapset itse että heidän vanhempansa odottivat kasvatukselta. Jotta nuoret pysyivät aikuisina toimimaan eliitin maailmassa ja sen ehdoilla, heillä tuli olla sekä kirjavisuudesta että sosiaalisia taitoja.

Puutteet ja ristiriidat syntyivät tässäkin tapauksessa mitä erilaisimmista syistä. Vanhemmat eivät aina voineet tai halunneet tarjota lapsilleen kunnollista kasvatusta. Mary Berry (s. 1763) muisteli kuinka hänen isänsä päätös olla menemättä uusiin naimisiin oli ajanut perheen taloudelliseen ahdinkoon. Tässä kääntyvät kiinnostavasti päälaelleen äsken tarkastellut avioitumisodotukset. Nyt nimenomaan tytär odotti isänsä solmivan avioliiton taloudellisista syistä ja tunsu itsensä petetyksi, kun isä ei tällaiseen ryhtynyt. Mary totesi, että häneltä ja hänen sisareltaan ”kiellettiin kaikki taitojen hankkimista varten tarvittava kasvatust”. Tyttöillä oli toki kotiopettajat, joka opetti heidät lukemaan ja kirjoittamaan, mutta tässä viitataan mitä ilmeisimmin sosiaalisissa tilanteissa tarvittaviin taitoihin kuten tanssin, muotikielten ja keskustelutaidon opetteluun. (Berry 1866, 3–4, 6.) Myös opilliset tiedot jäivät puutteelliseksi. Kun tyttöjen kotiopettajattar avioitui 1775, perheen isä kieltäytyi palkkaamasta uutta opettajaa tuolloin 11- ja 12-vuotiaille tyttärilleen. Mary moitti muistelmissaan kasvatustaan:

Meidät jätettiin, lähes lapsina, oman onnemme nojaan. Olimme niin joutilaita kuin halusimme, luimme mitä kirjoja halusimme ja teimme juuri niitä askareita kuin halusimme. [- -] Kummankaan uskonnollista kasvatust ei edes harjittu. Oli Voltairen aikakausi ja kaikki skottiälyköt olivat omaksuneet hänen oppinsa. Tietoisena tästä puutteesta rakas isoäitini laittoi meidät lukemaan psalmeja ja raamatunkappaleita hänelle joka aamu. Mutta koska näitä ei selitetty tai kommentoitu mitenkään, inhosin tätä velvollisuutta ja yritin paeta sitä kaikin keinoin. [- -] (Berry 1866, 7–8.)[\[6\]](#)

Vaikka etenkin tyttöjen käytännön kasvatustyö oli usein naisten harteilla, perheen isällä oli viime kädessä vastuu lasten kasvatuksen järjestämisestä. Lisäksi partiarkaalisesta yhteiskunnan ihanteisiin kuului, että mies huolehti taloudellisesta vaimostaan ja lapsistaan (Bailey 2007, 221–222; ks. myös Parland-von Essen 2005, 101–143.) Herra Berry ei siten täyttänyt näitä vaatimuksia. Erityisen raskauttava puute tässä tapauksessa oli se, että tyttöjen annettiin opiskella, tai olla opiskelematta, ilman valvontaa. Joutilaisuus ei ollut säätyläisneidolle suotavaa ja myös uskonnollisen ja moraalisesta kasvatuksesta puute oli tyttöjen kohdalla vaarallista.

Tutkijat ovat painottaneet, että 1700-luvulla lasten ja nuorten sosiaalisten taitojen kartuttaminen oli tärkeä osa kasvatusta. Heidän tuli oppia esiintymään edukseen ja oikealla tavalla erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Siksi myös aivan nuoret osallistuivat tanssiaisiin ja illanviettoihin yhdessä vanhempiensa kanssa. Erityisesti hyvät keskustelutaidot olivat ensiarvoisen tärkeitä kohteliaisuuskulttuurissa. (Parland-von Essen 2005, erit. 35–37; Glover 2011, 79, 83–84, 86.) Englantilaisista kohteliaisuuskulttuuria tutkinut historioitsija Ingrid Tague on painottanut, että vaikka 1700-luvun kasvatust oli sukupuolisdonnaista, eliitin nuorilta odotettiin hyvin samankaltaisia sosiaalisia taitoja sukupuolesta riippumatta. Epämuodollinen sosiaalinen kasvatust tapahtui yhtä aikaa ja samoissa tilanteissa erityisesti

suvun naisten opastuksella. (Tague 2002, 168.) Tätä taustaa vasten on havaittavissa pieni moitteen sävy Betsey Wynnen päiväkirjamerkinnässä vuodelta 1794. Hän totesi, että perhe joutui lähtemään aikaisin illanvietosta, koska ”Papa ja Mama eivät tanssi ja kyllästyvät siten nopeasti.” (The Wynne diaries 1953 [1952], 165.) Luultavasti sama puute heijastui vuotta myöhemmin tehdyssä merkinnässä, jossa Betsey oli ”hyvin häpeissään siitä, ettei osannut olla kohtelias ja miellyttää kaikkia.” (The Wynne diaries 1953 [1952], 177.) Vanhempien olisi tullut panostaa siihen, että tyttäret pääsevät seurapiireihin, jotta he oppisivat käyttäytymään oikein. Betseyyn vanhemmat näyttivät sen sijaan ajattelevan omaa muka- vuuttaan.

Useimmiten lapset kohdistivat moitteet huonosta opiskelumenestyksestä itseensä. Eugenia Wynne kertoo kirjoittaneensa kirjeen neljä kertaa puhtaaksi, koska ”kirjoitti kuin possu”. (The Wynne diaries 1953 [1952], 9–10.) Nuori Marchin jaarli puolestaan sai 1749 moitteet isältään lähettämiensä kirjeiden puutteista. March syytti huonoja kyniä mutta myönsi, että osasyynä puutteisiin oli hänen oma huolimattomuutensa, mihin seikkaan hän lupasi kiinnittää vastaisuudessa enemmän huomiota. (Richmond 1911, 694.) Kuten tutkimuksessa on tavan takaa huomioitu, kirjeenvaihto oli keskeinen osa 1700-luvun sosiaalista elämää sekä perhesuhteiden ylläpitoa, joten myös lasten ja nuorten, sekä tyttöjen että poikien, odotettiin harjoittavan tätä taitoa. Sujuvasti ja kauniilla käsialalla kirjoitettu kirje kertoi siitä, että kirjoittaja kuului kohteliaaseen seurapiiriin sekä osasi esittää ja perustella ajatuksensa selkeästi. (Esim. Parland-von Essen 2005, 167–189; Whyman 2009, 31; Goodman 2009, 1–2, 63, 132; Glover 2011, 29, 74.)

Myös vanhemmat potivat huonoa omaatuntoa lastensa puutteellisesta kasvatuksesta. Lady Sarah Lennox kirjoitti sisarelleen 1776, että hänen tyttärensä Louisa oli kuin ”apina” ja että hänen ”olemuksensa oli kasvanut hieman vinoon”: hartiat olivat korvissa ja tyttö kompuroi. Ratkaisuna tähän ongelmaan Lady Sarah palkkasi työlle tanssinopettajan. (Leinster vol. II, 1953, 198–201.) Tanssitaiteo oli ratkaiseva esiteltäessä eliitin nuorisoa potentiaalisille puolisoehdokkaille. Tanssissa hyvä ryhti ja ruumiinmuodot tulivat parhaiten esille. Ulkoinen olemus kertoi lisäksi henkilön sosiaalisesta asemasta. (Tague 2002, 169–170; Glover 2011, 32.) Seuraavana vuonna Lady Sarah valitti tyttärensä kirjallisten opintojen heikkoa edistymistä:

Mitä tulee hänen oppimiseensa, minun täytyy pitää kieleni kurissa. Hän on erittäin tietämätön, ja se on minun syytäni [- -] Hän on haihatteleva, joutilas ja aivan kuin minä oppimisen suhteen; olen kärsimätön enkä löydä oikeaa tapaa hänen opettamisekseen [- -]. Kaiken kaikkiaan onnistun saamaan hänet inhoamaan kaikkea, mitä hän oppii kanssani ja pitämään kaikesta, mitä hän oppii muiden kanssa. [- -] Hän on erityisen huono oppimaan ranskaa, mikä on käsittämätöntä noin eloisalle olennolle; hän lukee sitä nyt siedettävästi, ymmärtämättä kuitenkaan sanaakaan, joten hän inhoaa sitä ja pitää kovasti englannin opettelusta. Minun on täytyntä puuttua hänen englannin opetteluunsa, koska se häiritsee ranskan opettelua. [- -] Mikä ero luonteissamme! (Leinster vol. II, 1953, 216–221.)^[7]

Lady Sarah yritti ilmeisesti opettaa tyttärtään itse, mutta ei mielestään löytänyt oikeaa tapaa saada oppia tytön päähän. Hän moitti itseään kärsimättömyydestä ja siitä, että tytär oli perinyt äitinsä laiskan luonteen. Eliittiä tutkineen historioitsijan Katharine Gloverin mukaan tyttöjen ranskanopetus oli usein pintapuolista ja heidän odotettiin vain osaavan lausua sitä sujuvasti ja viljellä sosiaaliisiin tilanteisiin sopivia lainauksia. (Glover 2011, 32. Ks. myös Tague 2002, 167–174; Parland-von Essen 2005, 37–40.) Tähän pisteeseen myös tytär oli

päässyt, mutta se ei riittänyt äidille. Lady Sarahin isoisoäiti oli kuitenkin ranskalainen, ja hänen lapsuudenperheensä oli ollut kaksikielinen. (Tillyard 1995, 7, 9.) Ei ole siten ihme, että Lady Sarah tuskastui oman tyttärensä ranskan opettelyn vaikeuksiin. Vaivannäkö tuotti mitä ilmeisimmin tulosta, sillä muutamaa vuotta myöhemmin Lady Sarah saattoi iloita, että vaikka tyttären kirjoittama kirje ei ollut ”hyvin tai oikein kirjoitettu, se oli erittäin hyvä ottaen huomioon, että se oli kokonaan itse tehty”. Lady Sarah arveli, ettei hän itse kirjoittanut viisitoistavuotiaan yhtä hyvin. (Leinster vol. II, 1953, 258–259.) Lady Sarahin murheet resonoiivat syrjäisen Suomen aatelistyttöjen haasteellisiin kasvatuskysymyksiin. Kirsi Vainio-Korhonen on osoittanut, miten puutteellista kotimaisen aateliston koulutus 1700-luvulla oli: elintärkeän ranskan taidot olivat toisinaan hataria ja kirjoitustaito puutteellista. (Vainio-Korhonen 2008, 220–226; Vainio-Korhonen 2010.)

Äidit käyttivät usein isiä enemmän aikaa lasten kasvatuksen käytännön asioiden murehtimiseen, varsinkin näiden ollessa pieniä, ja etenkin tyttärien kohdalla, kuten yllä olevista esimerkeistä voi huomata. Kuitenkin, kuten nuoren Marchin jaarlin tapaus osoittaa, myös isät olivat kiinnostuneita lastensa edesottamuksista. Lasten, varsinkin poikien, varttuessa isät ottivat suuremman roolin heidän kasvatuksensa valvomisesta. (Fletcher 2010 [2008], erit. luvut 10, 11 ja 17. Ks. myös Parland-von Essen 2005, 101–143.) On mahdollista, että isien rooli muuttui 1700-luvun aikana; historioitsija Joanne Bailey on painottanut englantilaisen isyyden kuvaston ja retoriikan muuttumista 1700-luvun jälkimmäisellä puoliskolla. Isien odotettiin entistä enemmän ilmaisevan tunteitaan ja osoittavan kiinnostusta lapsiaan kohtaan. (Bailey 2007, 221.)

Ristiriitaisia perhesuhteita – lopuksi

Artikkelissamme olemme tarkastelleet englantilaisen eliitin perheiden elämän kipeitä säröjä, lasten kasvattamisen haasteita ja suoranaisia epäonnistumisia. Uuden ajan alun ihmisillä oli vankka tieto siitä, millaista oli hyvä elämä, hyvä lapsuus ja käsitys siitä, millaiseksi lapsi tuli kasvatuksella muokata. Vanhempien tavoitteet saivat olla itsekkäitä: lapset olivat heidän vanhuutensa tuki ja turva, mutta myös ilon lähde. Tietyissä mielessä lapsilla oli myös välinearvoa, sillä hyvin kasvatetut lapset loivat vanhemmille sosiaalista hyvää siinä missä säädynmukainen kotikin. Yhteiskunnallisten ja säädynmukaisten odotusten täyttäminen oli yksilön velvollisuus. Vanhempien näkökulmasta etenkin tottelevaiset tyttäret saattoivat solmia suotuisan avioliiton, uhmakkaat suupaltit puolestaan syöksivät koko perheen turmioon. Vaikka poikien suhteen kasvatuksen linjaukset olivat samat ja myös ankarat, heidän suhteensa vaatimukset olivat pääosin toisaalla. Etenkin vanhempien poikien tehtävä oli perijönä jatkaa kunniakkaasti sukua, joten heiltäkin odotettiin vastuullisuutta. Tyttöjen kasvatuksessa haasteellisinta oli heidän seksuaalisen siveytensä säilyttäminen, poikien taas heidän kunnollisuutensa.

Toisinaan kävi niin, että vanhemmat epäonnistuivat kasvatustehtävässään, joskus taas niin, että lapset vain eivät suostuneet mukautumaan vanhempiensa tahtoon. Vanhempien sana, etenkin isän määräys, oli kuitenkin laki, jota oli noudatettava. Toisaalta vanhemmat eivät lopulta voineet kuin kurittaa ja rangaista kohtuullisesti, uhata ja vedota lapsensa järkeen, kuuliaisuuteen ja hyvään tahtoon. Erityisen hankalia olivat tyttärien avioliitot, jos nämä tahtoivat ohittaa vanhempiensa toiveet. Ei ollut tavatonta rangaista tällä tavoin tottelematonta tytärtä jättämällä hänet taloudellisesti huonoon asemaan.

Kasvatuksen arki oli usein äidin harteilla, mutta isät, vaikka usein poissaolevat, kantoiivat kasvatuksesta kokonaisvastuun. Epäonnistunut, hemmoteltu, oikukas ja holtiton lapsi oli pahinta, mitä miehyydelle saattoi sattua, joten isien ankarat reaktiot uhmakkaiden tyttä-

riensä edessä ovat tuon ajan näkökulmasta ymmärrettäviä. Koska lasten äiti oli heidän tärkein lähikasvattajansa, se, millaisen vaimon mies valitsi, ei saanut olla sattuman varassa. Näin oltiin kehässä, jossa yhden sukupolven ratkaisut, hyvät tai huonot, kiersivät eteenpäin, sillä kasvatettavista tuli seuraavan sukupolven kasvattajia. Myös lapset osasivat vaatia vanhemmiltaan säädynmukaista kasvatusta ja heittäytyä hankaliksi, jos eivät olleet vanhempiensa valintoihin tyytyväisiä. Vaikka lapsi oli vanhemmilleen tavallaan aina riski, oli hän parhaimmillaan vanhempiensa elämän vastuullinen, kuuliainen ja rakastava sulostuttaja.

Viitteet

[1] ”DEAR MAMA, I have reflected with great concern upon the uneasiness I gave you at dinner, by a behaviour which I am extremely [sic] ashamed of, and sorry for. I scarce know with what face to ask your pardon, after having had occasion to desire it so often, but shall esteem it as a particular favour if you would so far oblige me as nott [sic] to mention my ill behaviour to Papa, but forgive, Your most Penitent, dutiful & obedient Son MARCH.”

[2] ”It is impossible to do anything that demands attention when the children are so rowdy and it is of no use to bid them to be quiet for it is as if one spoke to the wind, they take no notice. One comes in with a chair as his carriage pulling it after him with a great noise, another escapes with cries from the blows of his brother, that really it is not to be born, it gives me the colic. If it was my children or my sisters I would certainly have shown them the door for it is unsupportable.”

[3] ”What a pity that that young woman should have turned so bad; she was once so godly so well behaving so good; an unfortunate passion she has for a certain Barbaro has changed her quite and made her forget herself [—] It is too very humiliating to see that all the women of Papa’s family should have lost their character in such a way and that must make us more than any one else be scrupulous for the least thing and keep an irreproachable conduct.”

[4] ”Papa was rather angry for it and had made a great noise because Mamma had let me ride with Charles alone. This is the first time that any harm has been found with me going out with the groom alone. But what made me laugh is that it was feared that Charles should run away with me. They must have a good opinion of me in this house if they can think of such a thing.”

[5] ”Nor is it my opinion, that providence has placed women in the least weighty sphere of human life: for instance, we often seen families of children lose or gain, in their progress in the Christian course, by means of their mother's example; I say, we daily see very intelligent proofs of it, that their mother's example or precept is most bearing with children. – How many fathers are there, who only have it in their power to see their families but at certain times a day? Some there are whose business detains them from seeing their families oftener than once a week; others in less or more time as occasion shall serve. How much then is binding on mothers!”

[6] ”We were thus left, almost children, to our own devices – to be as idle, and to read what books, and choose what other employments we pleased. [—] To neither of us had the least religious education been at all thought of. It was in the middle of the age of Voltaire, and his doctrines and his wit had been adopted by all the soi-disant Scotch wits. My dear grandmother, indeed, aware of this neglect, made me read the Psalms and chapters to her

every morning; but, as neither explanation nor comment was made upon them, nor was their history followed up in any way, I hated the duty and escaped it when I could. [—]”
[7] 🏠 ”As for her learning, I must hold my tongue about that. She is very ignorant and it’s my fault. [—] she is giddy, idle and exactly myself upon learning; I am impatient and cannot hit upon the method of teaching her,[—]. Altogether I contrive to make her hate what she learns with me and like it with other people. [—] She is particularly dull in learning French, to a degree that is unaccountable in one so lively; she now reads it tolerably without understanding a word of it, so she hates it, and is all eagerness for learning English; and I have been persuaded to forbid her learning English as it interferes with her French. [—] What contradiction there is in our nature!”

Lähteet

Painetut lähteet

- Anon. 1708. *The Cruel Mother. Being a strange and unheard of Account of one Mrs. Elizabeth Cole, a Childs Coatmaker in the Minories, that threw her own Child into the Thames on Sunday Night last, a Girl of about Five Years of Ages.* London: J. Wells.
- Berry, Mary 1866. *Extracts from the Journals and Correspondence of Miss Berry from the year 1783 to 1852.* Lady Theresa Lewis (toim.) Vol. I. 2nd ed. London: Longmans, Green and co.
- Burton, J. 1793. *Lectures on Female Education and Manners.* Vol. I. London: Gillman and Etherington.
- Dodderidge, P. 1737. *Submission to Divine Providence in the Death of Children recommended and inforced, in A Sermon preached at Northampton, On the Death Of a very amiable and hopeful CHILD about Five Years old.*
- Drummond, Margaret 1770. *Meditations, in a Series of Letters; Wrote by a Mother, after the Death of an only Child, to an intimate Friend.* Margaret Drummond, Glasgow. Published out of Compassion to mourning Parents. London: R. Hett. A Lady [Richard Steele] 1751 [1714]. *The Ladies Library.* 6th ed. London: J. and R. Tonson.
- Leinster, Emily Duchess of 1953. *Correspondence of Emily Duchess of Leinster (1731-1814) vol.II Letters of Lord Edward Fitzgerald and Lady Sarah Napier (nee Lennox).* Brian FitzGerald (toim.) Dublin: Irish Manuscript Commission. Montagu, Elizabeth 1825. *The Letters of Mrs. Elizabeth Montagu.* Vol. I. Matthew Montagu (toim.) Boston: Wells and Lilly.
- Montagu, Lady Mary Wortley 1837. *The Letters and Works of Lady Mary Wortley Montagu.* Vol. I. Lord Wharncliffe (toim.) London: Richard Bentley.
- Montagu, Lady Mary Wortley 1837. *The Letters and Works of Lady Mary Wortley Montagu.* Vol. III. Lord Wharncliffe (toim.). London: Richard Bentley.
- Moir, John 1784. *Female Tuition or an Adress to Mothers on the Education of Daughters.* London: J. Murray.
- Richmond, Charles duke of 1911. *A Duke and His Friends. The Life and Letters of the second Duke of Richmond.* Vol. II. London: Hutchinson & Co.
- Seymour, Juliana-Susannah (Hill, John) 1754. *On the Management and Education of Children. A Series of Letters written to a niece.[sic]* London: R. Baldwin.
- The Wynne Diaries 1789–1820.* 1953 [1952] Anne Fremantle (toim.) London & New York & Toronto: Oxford University Press.

Kirjallisuus

- Ariès, Philippe 1996 [1960]. *Centuries of Childhood*. Transl. Robert Baldick. London: Pimlico.
- Bailey, Joanne 2012. *Parenting in England, 1760–1830: Emotion, Identity, & Generation*. Oxford: Oxford University Press.
- Bailey, Joanne 2007. Reassessing Parenting in Eighteenth-Century England. In *The Family in Early Modern England*. Berry, Helen & Foyster, Elizabeth (toim.) Cambridge: Cambridge University Press, 209–232.
- Bloch, Jean 2007 [2005]. Discourses of Female Education in the Writings of Eighteenth-Century French Women. Teoksessa Knott, Sarah & Taylor, Barbara (toim.), *Women, Gender and Enlightenment*. Houndmills: Palgrave Macmillan, 243–258.
- Cohen, Michèle 1996. *Fashioning Masculinity: National Identity and Language in the Eighteenth Century*. London & New York: Routledge.
- Crawford, Sally 1999. *Childhood in Anglo-Saxon England*. Stroud: Sutton.
- Dekker, Rudolf 2000. *Childhood, Memory and Autobiography in Holland. From the Golden Age to Romanticism*. Houndsmills: Macmillan.
- Fletcher, Anthony 2010 [2008]. *Growing up in England: The Experience of Childhood, 1600–1914*. New Haven & London: Yale University Press.
- Foyster, Elizabeth 1999. Boys will be boys? Manhood and Aggression, 1660–1800. Teoksessa Hitchcock, Tim & Cohen, Michèle (toim.), *English Masculinities 1660–1800*. New York: Routledge.
- Giovanopoulos, Anna-Christina 2006. The Legal Status of Children in Eighteenth-Century England. Teoksessa Müller, Anja (toim.), *Fashioning Childhood in the Eighteenth Century: Age and Identity*. Aldeshot: Ashgate, 43–52. Glover, Katharine 2011. *Elite Women and Polite Society in Eighteenth-Century Scotland*. Woodbridge: The Boydell Press.
- Goodman, Dena 2009. *Becoming a Woman in the Age of Letters*. Ithaca & London: Cornell University Press.
- Greig, Hannah 2013. *The Beau Monde. Fashionable Society in Georgian London*. Oxford: Oxford University Press.
- Ilmakunnas, Johanna 2011. *Kartanot, kapiot, rykmentit. Erään aatelissuvun elämäntapa 1700-luvun Ruotsissa*. Helsinki: SKS.
- Ilmakunnas, Johanna 2016. *Joutilaat ja ahkerat. Kirjoituksia 1700-luvun Euroopasta*. Helsinki: Siltala.
- Kaartinen, Marjo 2006. *Arjesta ihmeisiin. Eliitin kulttuurihistoriaa 1500–1800-luvun Euroopassa*. Helsinki: Tammi.
- Karppinen-Kummunmäki, Henna 2014. Ulkoinen olemus ja sukupuolen rakentaminen 1700-luvun englantilaisten aatelistyttöjen kasvatuksessa. *Kasvatus & Aika* 8 (1), 24–36.
- Karppinen-Kummunmäki, Henna 2015. Naisellinen hiljaisuus. Puhumattomuus ja sukupuoli 1700-luvun Englannissa. Teoksessa Kaartinen, Marjo (toim.), *Hiljaisuuden kulttuurihistoria. Cultural History – Kulttuurihistoria* 12. k&h: Turku, 195–218.
- Korhonen, Anu 2000. Kiivaat perheenpää, nalkuttavat äkäpussit: väkivalta uuden ajan alun englantilaisessa avioliitossa. *Naistutkimus* 13 (4), 19–32.
- Krausman Ben-Amos, Ilana 2000. Reciprocal Bonding. Parents and their offspring in early modern England. *Journal of Family History* 25 (3), 291–312.
- Lagerstam, Liisa 2007. *A Noble Life. The Cultural Biography of Gabriel Kurck (1630–1712)*. Helsinki: Finnish Academy of Science and Letters.

- Lagerstam Liisa & Parland-von Essen, Jessica 2010. Aatelin kasvatusta. Teoksessa Hanska, Jussi & Vainio-Korhonen, Kirsi (toim.), Huoneentaulun maailma. Kasvatusta ja koulutus Suomessa keskiajalta 1860-luvulle. Helsinki: Hanska, Jussi & Vainio-Korhonen, Kirsi (toim.) Helsinki: SKS, 184–219.
- Lahouati, Gérard 1999. L'invention de l'enfance: le statut du souvenir d'enfance dans quelques autobiographies du XVIIIe siècle. Teoksessa Berriot-Salvadore, Évelyne & Pébay-Clottes, Isabelle (toim.), Autour de l'enfance. Biarritz: Atlantica, 163–190.
- Lemmings, David 1996. Marriage and the Law in the Eighteenth Century: Hardwicke's Marriage Act of 1753. *The Historical Journal* 39 (2), 339–360.
- Mendelson, Sara & Crawford, Patricia 1998. Women in Early Modern England 1550–1720. Oxford: Clarendon Press.
- Parland-von Essen, Jessica 2005. Behagets betydelse. Döttrarnas utbildning i det sena 1700-talets adelskultur. Möklinkta: Gidlunds.
- Parland-von Essen, Jessica 2010. Ammatti, avioliitto ja arvostus. Helsinkiläinen eliitti 1740–1820. Helsinki: Schildts.
- Simonton, Deborah 2011. Women in European Culture and Society. Gender, Skill and Identity from 1700. London & New York: Routledge.
- Stone, Lawrence 1990 [1977]. The Family, Sex and Marriage in England 1500–1800. Harmondsworth: Penguin.
- Tague, Ingrid H. 2002. Women of Quality. Accepting and contesting ideals of femininity in England, 1690–1760. Woodbridge & Rochester: The Boydell Press.
- Tillyard, Stella 1995. Aristocrats. Caroline, Emily, Louisa and Sarah Lennox, 1740–1832. London: Vintage.
- Vainio-Korhonen, Kirsi 2008. Sophie Creutzin aika. Aatelistämää 1700-luvun Suomessa. Helsinki: SKS.
- Vainio-Korhonen, Kirsi 2012. Oklanderlig franska och skrivsvårigheter: adelsdöttrars utbildning i det tidigmoderna Finland. Teoksessa Kuvaja, Christer & Östman, Ann-Catrin (toim.), Svärdet, ordet och pennan: kring människa, makt och rum i nordisk historia. Festschrift till Nils Erik Villstrand. Åbo: Historiska samfundet i Åbo.
- Vickery, Amanda 1999 [1998]. The Gentleman's Daughter. Women's lives in Georgian England. New Haven & London: Yale University Press.
- Whitehead, Barbara 1999. Introduction. Teoksessa Whitehead, Barbara (toim.), Women's Education in Early Modern Europe: A History, 1500–1800. New York: Routledge, ix–xvi.
- Whyman, Susan E. 2009. The Pen and the People. English Letter Writers 1660–1800. Oxford: Oxford University Press.
- Ylivuori, Soile 2015. Women's Bodies and the Culture of Politeness. Creating and Contesting Gendered Identities in Eighteenth-Century England. Unpublished PhD dissertation. Department of Philosophy, History, Culture and Art Studies. University of Helsinki.

FM Henna Karppinen-Kummunmäki toimii kulttuurihistorian tohtorikouluttavana Turun yliopistossa.

Marjo Kaartinen on kulttuurihistorian professori Turun yliopistossa.